

VILNIAUS GEDIMINO TECHNINIS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS IR POLITOLOGIJOS KATEDRA

Audrius Džikevičius

KŪRYBINIŲ UŽDUOČIŲ PANAUDOJIMAS DĖSTANT VADYBĄ

Referatas

Pedagogika

VILNIUS
2001

TURINYS

IVADAS.....	3
1. KŪRYBIŠKUMO UGDYMAS.....	4
1.1. Kūrybiškumo samprata ir mokymo teorijos.....	4
1.2. Kūrybinio mąstymo savybės.....	5
1.3. Kūrybiškumą skatinantys veiksniai.....	6
1.4. Kūrybinio mąstymo ugdymo strategijos.....	6
2. KŪRYBIŠKUMO SVARBA VADYBOJE.....	7
2.1. Vadybos mokslo objektas ir turinys.....	7
2.2. Vadybininkas kaip problemų sprendėjas.....	7
3. KŪRYBINĖS UŽDUOTYS.....	8
3.1. Kūrybinių užduočių atlikimo gairės.....	8
3.2. Kūrybinių užduočių tipai.....	8
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	10
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	11
PRIEDAI	

ĮVADAS

Šiuo metu jau yra pilnai įsibėgėjusi Lietuvos švietimo sistemos reforma. Ypač ryškūs pokyčiai matomi bendrojo lavinimo mokykloje, o aukštosiose (universitetinėse) mokyklose dar daug kas nenuveikta, nes pokyčius stabdo šių įstaigų statutuose įtvirtinta autonomija.

Reformuoto Lietuvos švietimo paskirtis - duoti pagrindą dinamiškai atsinaujinančiai visuomenei, atvirai ir kritiškai visuomenės sąmonei.

Reformuoto ugdymo pagrindinis tikslas - savaranki ir *kūrybinga*, maksimaliai savo gebėjimus išskleidžianti asmenybė.

Šio referato *tikslas* yra panagrinėti kūrybinių užduočių panaudojimo aukštosiose mokyklose, dėstant vadybą, galimybes, kartu ugdant studentų, būsimų vadybininkų, kūrybiškumą.

Asmens ugdymas - tai būtinų sąlygų individo prigimtyje glūdintiems gebėjimams kūrybiškai reikštis, perimant ir plėtojant kultūrą, visumą.

Referate keliami tokie *uždaviniai*:

- a) apibūdinti kūrybiškumo ugdymo sampratą ir metodikas;
- b) apibrėžti kūrybiškumo svarbą vadybos moksle ir praktikoje;
- c) pasiūlyti kūrybinių užduočių atliko gaires bei klasifikaciją.

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai bei literatūros sąrašas. Darbo apimtis 11 psl.

1. KŪRYBIŠKUMO UGDYMAS

1.1. Kūrybiškumo samprata ir mokymo teorijos

"Kūrybiškumas - tai individo polinkis į naują, originalų ar novatorišką ko nors komponavimą, modeliavimą ar mąstymą" [4; 8]. Siekiant kūrybinio rezultato neišvengiamai tenka naudotis jau turimomis žiniomis, tačiau svarbu, kad galiausiai būtų gautas naujas ar netikėtas derinys, o ne turimų žinių visuma.

Kūrybiškumas yra būdingas visiems žmonėms, tačiau jis nevienodai pasireiškia. Iš esmės, kūrybiškumas yra psichologinė savybė, todėl ji gali ir privalo būti kryptingai ugdoma tiek bendrojo lavinimo mokyklose, tiek aukštosiose mokyklose.

Kūrybiškumo ugdymo procese svarbiausias vaidmuo tenka ugdytojui - mokytojui ar dėstytojui. Kūrybiškumo ugdymo sėkmė priklausys nuo ugdymo sampratos, kurios laikosi mokytojas ar dėstytojas.

Šioje vietoje dera pateikti aukštųjų mokyklų dėstytojų mokymo teorijų klasifikaciją [pagal 5]. Skiriamos šios trys teorijos:

- *I teorija. Mokymas kaip pasakojimas ar pateikimas.*
- *II teorija. Mokymas kaip studentų veiklos organizavimas.*
- *III teorija. Mokymas kaip prielaidų mokymuisi sudarymas.*

Dėstytojų, besilaikančių I teorijos pareiga - perteikti mokomąjį turinį arba pademonstruoti tam tikras procedūras. Pateikiamos studentams žinios nelaikomos probleminėmis, jas tiesiog reikia įdiegti. Didaktinė paskaita geriausiai atitinka tokį požiūrį į mokymą. Dėstytojas - aktyvus, studentai - pasyvūs.

Dėstytojai, besivadovaujantys II teorija, visą dėmesį sutelkia į studentų veiklą, mokymas nebelaikomas vien pasakojimu ar žinių perteikimu, tai ir studentų užimtumo užtikrinimas naudojant tam tikras veiksmingas procedūras (motyvacijos skatinimas, "atlygių ir nuobaudų" vertinimo požiūris, diskusijos ir kt.).

Pagal III teoriją mokymas ir mokymasis yra dvi to paties dalyko pusės. Čia mokymą, studentus ir mokomąjį turinį jungia bendra sistema. Mokymas suprantamas kaip bendradarbiavimas su besimokančiais, padedant keisti jų *supratimą*. Tai prielaidų ir galimybių sudarymas studentų mokymuisi. Mokytiis - tai taikyti ir keisti savo idėjas.

Žinoma, šios teorijos yra idealūs modeliai. Kiekvieno dėstytojo požiūris į mokymą yra savitas, ne visiškai atitinkantis kurį nors aukščiau paminėtos teorijos rėmus. Vienok, svarbu išskirti dvi priešingas mokymo sampratas - *paviršutinišką* ir *giluminę*.

Paviršutiniškas mokymas praktikoje atsiskleidžia kaip sausų faktų, atskirų teksto dalių automatinis kaupimas. Giluminio mokymo esmė - visumos, pagrindinių dėsnių, savybių ir pan. supratimas, atskiras dalis siejant į visumą.

Žinoma, kad studentų kūrybiškumo ugdymui būtinas giluminis mokymas, kurį bepraktikuojantis dėstytojas iš studentų reikalauja ir skatina juos ne įsiminti atskiras detales, bet suprasti visumą, ne pateikia tiesas, o moko jas atrasti.

Toliau būtina aptarti kūrybinio mąstymo savybes, kūrybiškumą skatinančius veiksnius bei kūrybiškumo ugdymo strategijas.

1.2. Kūrybinio mąstymo savybės

Kūrybiškumo pasireiškimui reikalingas specialus, vadinamasis divergentinis, mąstymas. Divergentinis mąstymas yra laisvas, lankstus, nešabloniškas, atmetantis tai, kas akivaizdu ir įprasta, ir sutelkiantis dėmesį įvairias sprendimo galimybes, o ne į vieną paprasčiausią [4; 16]. Išskiriamos tokios kūrybinio mąstymo savybės arba dimensijos:

1. *Mąstymo sklandumas*. Tai labai laisvas naujų idėjų kūrimas, jų gausumas.
2. *Mąstymo lankstumas*. Tai gebėjimas greitai ir lengvai pereiti nuo vienos reiškinių rūšies prie kitos, savo turiniu labai nutolusios nuo pirmosios; gebėjimas lengvai pertvarkyti turimą patirtį, keisti savo požiūrį, nuostatas.
3. *Mąstymo originalumas*. Tai idėjų retumas, neįprastumas, pagrįstas tolimomis asociacijomis, tam tikras mąstymo savitumas, nestandartiškumas.
4. *Kūrybinių idėjų (ar sprendimų) detalumas, išbaigtumas*. Tai gebėjimas išplėtoti idėją ir ją įgyvendinti, nes vien sumanymas, kad ir koks svarbus jis būtų, socialinio pripažinimo paprastai nesulaukia.
5. *Jautrumas kūrybinei problemai*. Tai gebėjimas išžiūrėti prieštaravimus, problemos esmę.

Pagrindiniai kūrybinio mąstymo mechanizmai yra vaizduotė ir intuicija, tačiau čia jų plačiau nenagrinėsime.

1.3. Kūrybiškumą skatinantys veiksniai

Visi žmonės yra mažiau ar daugiau kūrybingi. Kūrybiškumo ugdymas turi prasidėti kuo anksčiau, palankiausias amžius tam yra nuo 3-5 metų. Nežiūrint to, kūrybiškumas gali ir turi būti ugdomas tiek bendrojo lavinimo mokyklose, tiek aukštosiose mokyklose.

Literatūroje išskiriami tokie kūrybiškumą skatinantys veiksniai [pagal 4]:

- 1) turtinga, įvairi aplinka, skatinanti tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti;
- 2) demokratiški aplinkinių santykiai;
- 3) tam tikra autonomija, savarankiškumas ir laisvo pasirinkimo galimybė;
- 4) tinkamas ugdytinio motyvacinės, emocinės ir vertybinės sistemos ugdymas, kūrybingos asmenybės bruožų formavimas.

Šių veiksnių žinojimas dėstytojui yra būtinas planuojant, parenkant, bei skiriant kūrybines užduotis studentams.

1.4. Kūrybinio mąstymo ugdymo strategijos

Kūrybinio mąstymo ugdymui yra taikomos įvairios technikos, strategijos, vadinamosios euristikos.

Euristikos - tai taisyklių visuma, kuri taikoma, ieškant kūrybinio uždavinio sprendimo rakto. Svarbesnės jų, taikytinos ir mokymuisi, yra šios [1, 4]:

- 1) asociacijų kūrimo;
- 2) smegenų šturmas;
- 3) analogijos, panašumo ieškojimas;
- 4) hiperbolizavimo euristika;
- 5) agliutinacija (paradoksali integracija ir dezintegracija);
- 6) inversijos euristika (atvirkštinis mąstymas);
- 7) morfologinė analizė.

Aptarkime keletą jų. Svarbiausias smegenų šturmo šūkis - kuo daugiau idėjų ir jokios kritikos. Atitinkamai pasirengusi grupė greitai beria įvairias, net fantastines, idėjas, kurios vėliau vertinamos, užduodant klausimą "O kodėl taip nepadarius". Analogijų euristikose bandoma rasti panašių procesų kitose mokslo srityse (pvz., įmonės logistiniai sprendimai ir skruzdėlyno kaip ekologinės sistemos logistiniai sprendimai).

Kūrybiniai vadybos sprendimai ypač efektyviai gali būti ieškomi panaudojant grupinio protinio darbo technologijas, kadangi tokie darbo metodai pasižymi tokiais pranašumais kaip didesnė žinių visuma, didesnis požiūrių skaičius, priimtinesni bei universalesni sprendimai [1; 63]. Žinoma,

grupiniai darbo metodai pasižymi ir tam tikrais trūkumais, kurių pasireiškimas atitinkamomis technikomis gali būti minimizuojamas.

2. KŪRYBIŠKUMO SVARBA VADYBOJE

2.1. Vadybos mokslo objektas ir turinys

Kūrybiškumas yra svarbus bet kuriai žmogaus veiklos sričiai, taip pat ir vadyboje. Prieš apibrėžiant kūrybiškumo vietą vadyboje, būtina atskleisti vadybos mokslo objektą bei turinį.

Visų pirma, panagrinėkime bendresnę sąvoką "valdymas". Valdymas - tai procesas, kurio metu valdymo subjektas kryptingai veikia valdymo objektą, siekdamas įgyvendinti tam tikrus tikslus ar interesus.

Kategorija "vadyba" taikytina tikrai socialinių sistemų valdymo procesams apibūdinti. Tokiu būdu vadyba netiria mechaninių, techninių ar biologinių sistemų valdymo dėsnų.

Vadybos mokslo turinį atskleidžia vadybos funkcijos. Yra įvairių vadybos funkcijų klasifikacijų, tačiau dažniausiai išskiriamos tokios vadybos funkcijų grupės kaip a) planavimas ir prognozavimas, b) organizavimas ir koordinavimas, c) motyvavimas, d) analizė, vertinimas, kontrolė bei reguliavimas.

Poveikiai į valdymo objektą gali būti administracinio, ekonominio ar psichologinio pobūdžio.

Taigi, valdymo subjektas (pavadinkime jį vadybininku), realizuodamas vadybos funkcijas bei taikdamas įvairias poveikio priemones, iš esmės užsiima įvairių problemų sprendimu.

2.2. Vadybininkas kaip problemų sprendėjas

Problema yra suvokiama kaip realios būsenos neadekvatumas iš anksto nustatytoms normoms bei standartams arba idealiai būsenai. Pirminis vadybininko uždavinys - identifikuoti ir išspręsti versle kylančias problemas.

Problemų sprendimas vadyboje turi būti sprendžiamas kūrybiškai ir inovatyviai. Tai verčia daryti objektyvi situacija versle, kurioje labai svarbų vaidmenį vaidina konkurencija. Ypač aštri konkurencija yra stebima telekomunikacijų ir duomenų perdavimo srityje, tuo pačiu čia stebima daug originalių ir inovatyvių sprendimų, kuriuos konkuruojančios organizacijos siūlo potencialiems ar esamiems klientams.

Tam, kad būsimasis vadybininkas būtų pasiruošęs realias problemas spręsti kūrybiškai bei originaliai, būtina visokeriopai ugdyti vadybos studentų kūrybiškumą. Vienas iš studentų kūrybiškumo ugdymo būdų gali būti kūrybinių užduočių panaudojimas.

3. KŪRYBINĖS UŽDUOTYS

Daugelis užduočių ar darbų raštu gali tapti kūrybinėmis. Viskas priklauso nuo dėstytojo mokymo koncepcijos bei studentams keliamų reikalavimų (žr. 1.1. poskyrį).

3.1. Kūrybinių užduočių atlikimo gairės

Dėstytojas skirdamas kūrybines užduotis turi pateikti atitinkamas gaires, kuriomis besivadovaujant galima pasiekti originalių ar kūrybiškų rezultatų, pvz. [2; 127]:

- a) įprastais būdais negalima išspręsti sudėtingų problemų;
- b) problemos nebūtų sudėtingos, jei jas galima būtų išspręsti paprastais būdais;
- c) reikia išsiveržti iš rutinos, galvoti apie naujus dalykus;
- d) sprendžiantysis problemą turi mėginti nustatyti sunkumus ir juos įveikti;
- e) jei visa tai nepavyksta, sprendžiantysis turi visiškai atsisakyti problemos sprendimo būdo ir ieškoti naujo;
- f) problemos sprendimai išskyla staiga.

3.2. Kūrybinių užduočių tipai

Sąvoka kūrybinė užduotis yra ganėtinai plati, todėl pabandykime išskirti studijose taikytinų kūrybinių užduočių tipus. Bet kokios studentams pateikiamos užduotys (baigiamasis ar kursinis darbas, referatas, namų darbas, mini problemų sprendimas seminarų ar pratybų metu) gali būti kūrybiškos arba ne. Visa tai priklauso nuo dėstytojo ar pratybų vadovo, nuo teorijos, kurios jie laikosi studentų mokymo atžvilgiu.

Dabar panagrinėkime, kaip atskirų tipų užduotys gali tapti kūrybinėmis, mokančiomis studentą kūrybiškai spręsti įvairias vadybines situacijas ar problemas.

Mini problemų sprendimas seminarų ar pratybų metu turėtų būti pagrindinėmis kūrybinėmis užduotimis, ugdančiomis būsimą vadybininką kūrybiškai bei originaliai spręsti problemas.

Pavyzdžiui, darbas per pratybas galėtų vykti tokiu būdu: studentai suskirstomi į dvi-tris grupes po 5-7 žmones ir visoms grupėms pateikiama kūrybinė užduotis (kūrybinių užduočių pavyzdžiai pateikiami 1. priede), kurią būtina išspręsti. Problema gali būti išspręsta arba tikrai kūrybiškai, arba ir kūrybiškai ir tradiciniu būdu. Antru atveju, pratybų vedėjas privalo akcentuoti, kad priimtinas tik kūrybinis problemos sprendimas. Po tam tikro laiko, grupių atstovai ant lentos užrašo atsakymus, kurie viešai yra aptariami.

Tokių užduočių sprendimas ne tik ugdo kūrybiškumą, bet taip pat moko dirbti grupėje.

Referatas - tai toks kūrybinių darbų metodas, kai studentas savarankiškai išnagrinėja duotąją temą, remdamasis mokymo priemonėmis, o kartais specialia literatūra ar kita medžiaga, bei pateikia savo nuomonę nagrinėjama tema. Siekiant ugdyti kūrybiškumą, reikia leisti studentams patiems rinktis referatų temas, reikalauti, kad jos būtų gana plačios ir reikalaujančios tarpdisciplininių žinių, gebėjimo apjungti įvairių mokslų sričių pasiekimus.

Namų, kursiniai ar baigiamieji darbai - taip pat gali tapti puikiu kūrybinių užduočių pavyzdžiais. Tam, kad šios užduotys taptų kūrybinėmis, būtina laikytis aukščiau paminėtų principų, skatinti studentus savarankiškai atlikti tyrimus, daryti drąsias išvadas, kelti originalias hipotezes, teikti inovatyvius pasiūlymus.

IŠVADOS

Galima daryti tokias išvadas:

1. Kūrybiškumo ugdymo sėkmė visų pirma priklauso nuo mokymo teorijos, kuria vadovaujasi dėstytojas. Tik giluminis mokymas gali tapti studentų kūrybiškumo ugdymo prielaida.
2. Kūrybinis mąstymas ugdomas atitinkamomis strategijomis - euristikomis, kurios ypač sėkmingai gali būti panaudotos vadybinių problemų ir situacijų sprendimui.
3. Pagrindinis vadybininko uždavinys - problemų identifikavimas ir išsprendimas. Aštri konkurencija rinkoje reikalauja originalių, kūrybinių ir inovatyvių problemų sprendimų būdų.
4. Kūrybinės užduotys, sudarius atitinkamas sąlygas, gali tapti puikia studentų, būsimų vadybininkų, kūrybiškumo ugdymo priemone.
5. Kūrybines užduotis galima taip suklasifikuoti - mini problemų sprendimas seminarų ar pratybų metu, referatai, namų, kursiniai ir baigiamieji darbai.

Audrius Dzikevičius _____

2001 m. spalio mėn. 29 d.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Butkus F. S. Organizacijos ir vadyba. V.: Alma littera, 1996.
2. Gage N. L., Berliner D.C. Pedagoginė psichologija. V.: ,1994.
3. Lietuvos švietimo koncepcija. V., 1992.
4. Petruolytė A. Kūrybiškumo ugdymas mokant. V.: Presvilka, 2001.
5. Ramsden P. Kaip mokyti aukštojoje mokykloje. V.: Aidai, 2000.